

ISSN 2518-7341

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

№ 3 (33) 2023

Завітайте на сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Вітаємо ювіляра

Від бібліотекаря – до директора. Шлях до успіху (до 60-річного ювілею директорки Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету О. Б. Айвазян)

Стаття присвячена професійним та науковим здобуткам директорки Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, голови Хмельницького обласного методичного об'єднання бібліотек закладів вищої освіти, членкині Національної спілки краєзнавців України, відмінниці освіти України, кандидатки історичних наук Олени Борисівни Айвазян з нагоди 60-річчя від дня народження.

**Оксана
Мацей,**
заступниця директора
**Світлана
Молчанова,**
завідувачка науково-
методичного відділу
Наукова бібліотека
Хмельницького
національного
університету

Роль бібліотеки в житті суспільства важко переоцінити. Збереження та поширення культурних цінностей і знань; забезпечення вільного та необмеженого доступу до інформації всіх громадян незалежно від їх соціального та фінансового становища; створення місця для зустрічей, обміну думками і спілкування – це далеко не повний перелік функцій книгозбірні. Але бібліотека ризикує втратити свою ефективність як культурний, освітній та науковий центр без креативного керівника, який має високі професійні та лідерські якості. Без перебільшення, такими здібностями володіє Олена Борисівна Айвазян – голова Хмельницького обласного методичного об'єднання бібліотек закладів вищої освіти, членкиня президії обласного осередку Української бібліотечної асоціації, членкиня Національної спілки краєзнавців України, відмінниці освіти України, кандидатка історичних наук, високопрофесійна фахівчиня бібліо-

течної справи із понад 40-річним стажем, директорка однієї з найбільших книгозбірень Хмельницької області – Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету (НБ ХНУ).

«Я провела найщасливіші години свого дитинства в бібліотеці: притулку і особистому раю, відкритому для всіх» – ці слова Емми Донохью (ірландська та канадська письменниця) можна цілком віднести й до Олени Айвазян. Її мати, Билинка Леокадія Іванівна, працювала директоркою розгалуженої системи міських бібліотек; у бібліотеці працювала й бабуся, тож можна сказати, що професію Олена отримала у спадок.

У 17-річному віці, після закінчення Кам'янець-Подільського культосвітнього училища, прийшла працювати бібліотекарем у Хмельницьку обласну бібліотеку для юнацтва. Це був період активного розвитку книгозбірні; у стінах якої працювали знані в області фахівці бібліотечної справи, такі як Д. І. По-

чинок, Г. В. Буяновська, Л. О. Волосова, Є. О. Капецька, Ж. О. Демченко. Трирічний досвід роботи в одній із кращих бібліотек області став основою для подальшого зростання молоді фахівчині. Усвідомлюючи необхідність навчання, вступила до Київського державного інституту культури ім. О. Є. Корнійчука (нині Київський національний університет культури і мистецтв), який закінчила у 1987 році, отримавши спеціальність бібліотекаря-бібліографа вищої кваліфікації.

З Науковою бібліотекою Хмельницького національного університету (тоді ще бібліотека Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування) Олена Айвазян пов'язала своє життя у 1984 році. Працювала на посадах бібліотекаря, завідувача сектора, головного бібліотекаря. Любов до професії, сумлінне ставлення до виконання своїх посадових обов'язків, досвід роботи у різних відділах книгозбірні, особисті позитивні якості сприяли професійному зросту та формуванню майбутнього керівника. Варто сказати і про роль директорки бібліотеки В. М. Петрицької, яка розгледіла творчий потенціал Олени Борисівни та призначила її на вакантну посаду заступника директора книгозбірні (1994 р.) після виходу на пенсію Н. Б. Беднарської.

Наприкінці 90-х років головною умовою для підвищення ефективності діяльності університетської книгозбірні було запровадження комп'ютерних технологій в усі бібліотечні, інформаційні та управлінські процеси. Тож початок роботи Олени Айвазян на посаді заступника директора збігся із періодом активної, напруженої роботи, пов'язаної з розвитком інформатизації та автоматизації книгозбірні. Бібліотека зосереджувалася на розширенні та покращенні форм обслуговування користувачів, що передбачало створення електронного каталогу, електронних баз даних та ресурсів. Крім того, у

книгозбірні активно розвивалася наукова робота, організовувалися науково-практичні конференції, де відбувався обмін досвідом та передовими практиками з колегами, проводилися соціологічні дослідження з вивчення потреб користувачів та покращення обслуговування. Результати досліджень аналізувалися для визначення пріоритетних напрямів розвитку бібліотеки. На їх основі розроблялися перспективні плани та програми наукової роботи, спрямовані на розвиток колекцій, розширення послуг та впровадження нових інформаційних технологій. Активізувалася й масова робота та просвітницька діяльність.

Значно впливав на запровадження інновацій у бібліотечну практику досвід колег, який Олена Борисівна здобувала у відрядженнях як по Україні, так і за кордоном, зокрема у Польщі, де мала можливість ознайомитися з досвідом роботи університетських бібліотек Кракова, Варшави, Любліна та налагодити співпрацю з цими книгозбірнями, що сприяло підвищенню ефективності роботи університетської книгозбірні.

Одним із важливих кроків у напрямі інформатизації бібліотеки було відкриття бібліотечної сторінки на сайті університету, що дало змогу користувачам отримати інформацію про доступні ресурси, послуги та події. У результаті всіх цих зусиль бібліотека стала справжнім центром знань та інтелектуального розвитку в університеті. Успішна робота дала нагоду адміністрації книгозбірні за ініціативи Олени Айвазян поставити питання перед Вченою радою університету про надання бібліотеці статусу наукової, який книгозбірні було надано 2006 року.

Запровадженню комп'ютерних технологій у всі бібліотечні процеси передувала копітка робота, адже спочатку потрібно було досконало вивчити питання та зрозуміти, які

конкретні технології можуть бути застосовані в бібліотечній сфері, ознайомитися з інноваційними рішеннями інших бібліотек та інноваціями у суміжних галузях. Це дозволило виявити найбільш ефективні для поліпшення роботи бібліотеки інструменти та програмні рішення, передбачити проблеми, що можуть виникнути під час впровадження нових технологій. Тож Олена Борисівна разом з інженером книгозбірні Валентиною Глухенькою активно вивчали досвід роботи з автоматизації бібліотек України, мережеві програмні продукти та ін. Увесь колектив працював як єдина команда односторонців завдяки професіоналізму керівництва бібліотеки, його здатності виважено приймати рішення та чітко ставити завдання, тож незабаром отримали результат – вже на початку 2000-х рр. книгозбірня університету мала електронний каталог, власний сайт, було започатковано електронну бібліотеку, що дало змогу згодом відмовитися від низки паперових облікових документів і значно полегшило обслуговування користувачів, окрім того, було законсервовано читачькі карткові каталоги. Однією з перших у країні бібліотека запровадила автоматизований облік видачі документів на всіх пунктах обслуговування. Колектив книгозбірні 2001 року обслужив 43,5 тис. читачів, видавши їм понад 1,2 млн документів.

Про сучасні тенденції і методи у бібліотечній справі та вагомі результати діяльності бібліотеки ХНУ Олена Борисівна написала низку статей, в яких розкривала нові підходи в обслуговуванні читачів. Крім того, ділилася інноваційними рішеннями з колегами у доповідях на різноманітних конференціях, сприяючи професійному розвитку бібліотечної спільноти. За досвідом і практичними порадами до бібліотеки приїздили колеги з Дніпропетровська, Києва, Рівного, Вінниці, Краматорська, Полтави, Житомира,

Кам'янця-Подільського. Як заступник директора з наукової роботи Олена Борисівна брала участь у семінарах і тренінгах, конференціях та міжнародних програмах, сприяючи формуванню позитивного іміджу бібліотеки в очах бібліотечної спільноти. Ініціативність, фахова майстерність, вміння дослухатися до інших та працювати з людьми сприяли підвищенню авторитету молодого керівника в колективі книгозбірні та в бібліотечних колах. За багатогранну діяльність та високий професіоналізм 2003 року Олену Борисівну було обрано членом Президії Української бібліотечної асоціації. У 2006 році, зважаючи на неординарні організаторські здібності та високий фаховий рівень, Олену Айвазян було призначено на посаду директора Наукової бібліотеки ХНУ, якою вона керує дотепер.

Відомо, що керівниками не народжуються. За словами самої Олени Борисівни, потрібно було весь час вчитися, набувати управлінського досвіду. За приклад професійного та ефективного управління слугували досвідчені представники адміністрації університету – тодішній ректор М. Є. Скиба; багаторічний куратор бібліотеки, проректор С. Г. Костогриз; проректори В. Г. Каплун та М. П. Войнаренко.

У 2008 році Олена Айвазян вступила до магістратури Хмельницької гуманітарної педагогічної академії за фахом «Управління освітніми закладами», а після її закінчення – до аспірантури Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка за спеціальністю «Історія України», яку закінчила 2013 року.

Варто сказати про особливу увагу, яку приділяє Олена Борисівна роботі з персоналом, без якого виконання завдань книгозбірні було б неможливим. Так вже склалося, що у бібліотеках працюють переважно жінки. Не винятком є й колектив книгозбірні ХНУ, який на 99% складається з жінок, серед

них – і сімейні, і одинокі, люди з різними характерами і темпераментами. З жіночим колективом керівникові працювати і легко, і важко, адже жінки мають не тільки свої психофізіологічні особливості, але й унікальну мотивацію трудової діяльності. Більша емоційність і вразливість, якщо порівняти з чоловіками, створює додаткові виклики для керівника, тож він має бути уважним до своїх підлеглих. У різних життєвих ситуаціях Олена Айвазян всіляко намагається підтримати, допомогти словом і ділом, впевнена, що у дружному та згуртованому колективі кожен його член відчуває власну значущість і захищеність, а підтримка та взаємодопомога сприяють активній спільній діяльності. Як досвідчений і вмілий організатор у кожному із працівників книгозбірні виявляє здібності та спрямовує їх на ті ділянки роботи, де вони необхідні, тим самим підкреслюючи важливість роботи кожного. Вона не тільки ставить перед колективом складні питання (які вирішуються колегіально на нарадах при директорові, методичних радах, де враховується думка кожного) та спрямовує працівників на їх вирішення, але й робить усе можливе, щоб працювати було цікаво, а працівники не були байдужими виконавцями.

За час її керівництва бібліотека стала лауреаткою обласної премії в галузі бібліотечної роботи ім. Мелетія Смотрицького, відзначена Почесною грамотою Міністерства культури та мистецтв України, подякою ВУТ «Просвіта», дипломом Хмельницької обласної державної адміністрації, неодноразово відзначалася грамотами університету. Чимало провідних фахівців книгозбірні мають грамоти міської та обласної держадміністрацій, обласної ради, неодноразово вшановувалися на Дошці пошани університету, що свідчить про високий рівень роботи книгозбірні та визнання її діяльності не тільки в університеті, а й

за його межами.

Одна з найважливіших функцій управлінської діяльності Олени Айвазян – сприяння розвитку ресурсної бази книгозбірні, її збереження та просування в університетське середовище. Наразі паперовий фонд книгозбірні нараховує понад півмільйона документів. Його використанню слугують сучасні технології у вигляді БД: «Електронний каталог», «Книгозabezпечення», «Нові надходження», «Віртуальні виставки» та інших ресурсів, представлених на вебсайті наукової бібліотеки, відвідування якого перевищує 2 млн за рік. Вагомим зусиллям бібліотека спрямовує на розвиток власних БД (електронної бібліотеки та інституційного репозитарію) і роботу з придбаними БД, організацію доступу до світових наукових ресурсів, які стали основою в системі дистанційного обслуговування користувачів під час пандемії та воєнного стану.

Багато уваги Олена Борисівна приділяє питанням збереження історичної спадщини університету та його популяризації. За її ініціативи створені краєзнавчі бібліографічні БД «Доктори наук, професори Хмельницького національного університету», «Видання науковців Хмельницького національного університету». Олена Айвазян є редактором електронних бібліографічних покажчиків «Хмельницький національний університет. До 50-річчя створення» та БД «ХНУ у дзеркалі періодичних та електронних видань», яка поповнюється новими матеріалами.

Як голова методичного об'єднання бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) Хмельницької області Олена Борисівна всіляко сприяє обміну досвідом між книгозбірнями, їх технологічному розвитку, науковим дослідженням через проведення щорічних науково-практичних конференцій (зокрема й всеукраїнських) та семінарів; підвищення кваліфікації бібліотечних

працівників бібліотек ЗВО на заняттях НБ ХНУ; надання консультацій; видання матеріалів конференцій та інформаційного бюлетеня «Бібліотека в освітньому просторі» (наразі вже є 27 випусків); створення корпоративних краєзнавчих БД: «Зведений електронний каталог бібліотек Хмельниччини», «Науковці Хмельниччини», «Наукові видання ЗВО Хмельницької області» тощо.

У своїй науковій роботі Олена Айвазян поєднує колективні дослідження бібліотеки, які здійснюються за програмами наукової діяльності і стосуються підвищення ефективності роботи книгозбірни, з індивідуальними, спрямованими на дослідження історії розвитку бібліотечної справи Хмельниччини. У 2015 р. Олена Борисівна захистила кандидатську дисертацію на тему «Становлення і розвиток бібліотек на Поділлі в другій половині XIX – на початку XX століття: роль і місце в культурно-освітньому житті краю». У співавторстві з науковим керівником, доктором історичних наук, професором В. С. Прокопчуком видано монографію «Бібліотеки Поділля (друга половина XIX – початок XX ст.)». У творчій співпраці продовжує досліджувати історію розвитку бібліотечної справи на Хмельниччині.

Вагому частину наукового дослідження Олени Айвазян складають дослідження з історії Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету та її сучасної діяльності. Зокрема, на основі архівних документів розглянуто діяльність університетської книгозбірни за перші 20 років існування. Окрім того, за активної участі Олени Борисівни до ювілейних дат видано два збірники наукових статей та інших матеріалів з історії книгозбірни, біобібліографічні покажчики, буклети тощо.

Окремий напрям досліджень з історії університетської книгозбірни – роль та вплив особистості на діяльність та розвиток бібліоте-

ки, за результатами яких опублікована низка статей Олени Айвазян про діяльність провідних фахівців (довідкова інформація про них надавалася у ювілейні видання університету та книгозбірни; інформація про директорів бібліотек ЗВО увійшла до довідника Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки (ОУНБ) «Постаті бібліотечної плеяди. Директори бібліотек Хмельницької області»). Олена Борисівна підтримала ініціативу Хмельницького обласного відділення ВГО Українська бібліотечна асоціація про активізацію роботи з дослідження діяльності відомих бібліотечних фахівців області – ветеранів та сучасних спеціалістів і висвітлення цієї інформації на конференціях і в публікаціях для підняття іміджу бібліотечної професії.

Загалом Оленою Айвазян опубліковано 76 статей історико-краєзнавчої та бібліотекознавчої тематики. За багатолітню плідну діяльність вона відзначена багатьма грамотами, неодноразово вшановувалася на Дошці пошани університету. Але головною нагородою для себе вважає повагу колег та вдячність бібліотеці читачів-студентів університету.

Звичайно, усі досягнення були б неможливі без надійного тилу і підтримки – родини. Вже понад 30 років Олена Борисівна живе у повній гармонії з чоловіком Михайлом Семеновичем. Разом виховали двох вже дорослих дітей – сина Євгена та доньку Катерину, а сьогодні допомагають виховувати онука Марка. Хоча діти віддали перевагу іншим професіям, та пристрась до книг, яку прищепили батьки, живе й зростає. Навіть дворічний Марк, отримуючи новий книжковий дарунок, відчуває радість і захоплення від цього магічного словесного дива.

Олена Борисівна вміє знайти час для всього. З дитинства займалася танцями в ансамблі танцю «Подільничка» та в студії народно-

го аматорського ансамблю українського фольклорного танцю «Гонта». Пізніше захопилася настільним тенісом та шахами. Неодноразово перемагала в університетських змаганнях з волейболу та бадмінтону, про що свідчать численні грамоти і нагороди. На Відкритому чемпіонаті міста з настільного тенісу серед жінок-ветеранів спорту (2017 р.), вона здобула третє місце і була нагороджена медаллю та грамотою від управління молоді та спорту Хмельницької міської ради, 2023 року отримала нагороду за друге місце у відкритій першості міста з настільного тенісу серед жінок-ветеранів.

Час спливає зовсім непомітно для нас, докорінно змінюючи все навколо. Зазнали значних змін і бібліотеки, проте і нині Олена Айвазян має безліч ідей щодо покращення діяльності книгозбірни, залишається відкритою до нововведень та змін. Маючи власне бачення щодо розвитку бібліотеки як центру освіти та культури, разом із колективом цілеспрямовано створює бібліотеку майбутнього – осередок культурного життя, невичерпного джерела натхнення для користувачів, де гармонійно поєднуються традиції та новаторство.

Колектив Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету вітає Олену Айвазян з ювілеєм і висловлює їй свою глибоку шану і вдячність за підтримку, вміння націлювати на виконання щоденних завдань задля досягнення поставленої мети та бажає ювілярці подальшої плідної праці, міцного здоров'я, злагоди, миру, добра, активного й радісного життя на багато щасливих років.